

Lymarenko Lidiya, Kherson State University,
candidate of pedagogical sciences, associate professor,
manager of chair of cultural science, honored worker
of culture of Ukraine, faculty of culture and arts

***Research and development the theoretical justification and self-development
future teachers in student theater***

Лимаренко Лідія, Херсонський державний університет,
кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри
культурології, заслужений працівник культури України,
факультет культури і мистецтв

***Науково-теоретичне обґрунтування розвитку та саморозвитку
майбутніх педагогів у студентському театрі***

В системі професійної підготовки спеціалістів, що здійснюється у вітчизняній вищій школі, постійно актуалізуються проблеми розвитку, саморозвитку, зокрема, майбутніх педагогів, їх самоосвіти, самоактуалізації та самовдосконалення. Різноманітні аспекти зазначеного напрямку розглядають у своїх працях такі вчені як І.А. Зязюн, Л.І. Зязюн, М.А. Костенко, Н.М. Лосєва, М.Ю. Рогозіна, Л.М. Кобильнік, В.Б. Тюска, Т.В. Шестакова та інші.

Концептуальним положенням розвитку особистості вчителя засобами мистецтва присвячено праці науковців З.В. Гіптерс, М.П. Лещенко, Н.Є. Миропольської, О.М. Отич, О.Я. Ростовського, О.П. Рудницької, Г.М. Сагач, С.О. Соломахи та інших.

Проте, питання розвитку та саморозвитку майбутніх педагогів в умовах студентського театру фактично не потрапляли в поле зору вітчизняних дослідників. Тому **метою** даної статті є надання теоретичного обґрунтування

розвитку та саморозвитку майбутніх педагогічних кадрів у діяльності студентського театру.

Теоретико-методологічною базою дослідження проблеми розвитку та саморозвитку майбутнього вчителя стали психологічна теорія особистості О.Н. Леонтєва, естетико-етичні основи системи К.С. Станіславського та впровадження діяльнісно-особистісного підходу у систему педагогічної підготовки.

Аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, по-перше, про відмінність, а по-друге – про органічну єдність явищ «розвиток» та «саморозвиток» особистості. Тож, виходячи зі специфіки нашого дослідження, вважаємо логічним наступне: з метою забезпечення продуктивності цих процесів є необхідним створення педагогічних умов, які б сприяли стимулюванню органічного переходу особистості майбутнього педагога зі статусу об'єкта педагогічного впливу в статус суб'єкту особистого свідомого професійного самовпливу. Ми доводимо, що в якості продуктивної умови для цього в межах системи професійно-педагогічної підготовки може виступати блок позааудиторного типу. Функціональна значущість такого блоку виявляється в забезпеченні ефективності діяльнісно-особистісного підходу, створення педагогічно комфортних умов для активного, свідомого, вільного професійного розвитку та саморозвитку в структурі особистості студента необхідних психологічних утворень. Відповідно, ці психологічні утворення повинні максимально гарантувати якість та міцність системоутворюючих соціально-доцільних педагогічних зв'язків.

На глибокі переконання О.М. Пехоти, психолого-педагогічною підставою професійного розвитку та саморозвитку майбутніх учителів виступає усвідомленість студентами особистої відповідальності за цей процес, сформованість у них умінь здійснювати його у конкретно визначеному напрямі на підставі вільного вибору певних методів свідомого професійно значущого самовпливу» [1].

Досліджуючи формування здатності до професійного саморозвитку, Т.М. Стрітьєвич акцентує увагу на значенні в цьому процесі суто суб'єктивних чинників, зокрема, складових емоційно-вольової сфери особистості майбутнього педагога, а значення самого саморозвитку розглядає «як важливу умову професіоналізму, ключову ланку оволодіння продуктивним рівнем виконання проблемних завдань» [2, с. 47].

О.Д. Колодницька доводить, що саморозвиток являє собою форму прояву розвитку. Саморозвиток, зумовлюється фактором цілеспрямованості та внутрішнім потенціалом самопізнання особистості. Також науковець наголошує на значенні мотивації як стимулюючого ефекту діяльності, спрямованої на самого себе з метою розв'язання певних внутрішніх протиріч. Під явищем професійного розвитку автор розуміє «складний, багатогранний, неперервний, свідомий процес, спрямований на становлення, інтеграцію та реалізацію у педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис, професійних знань, умінь і навичок майбутнього вчителя» [3, с. 28].

На підставі викладеного вище можна констатувати, що під явищами «розвиток» та «саморозвиток» особистості майбутнього педагога науковці розуміють споріднений системний елемент процесу фахової підготовки студента, який реалізується у вільній діяльності, з мотивуванням на прагнення високого рівня професіоналізму. Отже, процес розвитку та саморозвитку можна розглядати як специфічну діяльність, організовану самим суб'єктом. Однак аналіз наукових праць переконує у відсутності єдиної точки зору вчених відносно комплексу професійно доцільних якостей, що мають бути складовими структури особистості майбутнього педагога, хоча пошуки в цьому напрямі ведуться активно.

В контексті проблеми нашого дослідження важливою є позиція академіка І.А. Зязюна, який підкреслює необхідність розвитку у майбутнього вчителя специфічних професійно значущих якостей, що за функціональним призначенням саме і повинні забезпечувати педагогічній системі надійність та гнучкість її системоутворюючих факторів [4, с. 111].

Відповідно, для студента потрібно створити такі умови, що сприятимуть його професійному розвитку та саморозвитку. Одним із факторів цього призначення, як вже було доведено є системний блок позааудиторної роботи, який може бути органічно введеним у професійну підготовку педагогічних кадрів. Цей блок може забезпечувати добровільне, тимчасове виведення майбутнього педагога на рівень суб'єкта самовпливу, що виходить за межі регламентованого навчального процесу вищого навчального закладу, який традиційно забезпечує студентам статус об'єкту цілеспрямованого педагогічного (зовнішнього) впливу.

Слід зауважити, що підготовка майбутніх учителів у вузі тісно пов'язана з використанням у навчально-виховному процесі поряд із класичними формами та методами навчання так званих активних, професійно орієнтованих, позааудиторних.

Практика роботи в вищих навчальних закладах переконує в тому, що організація підготовки сучасного педагога повинна відповідати вимогам особистісно-діяльнісного підходу, коли в центрі навчання знаходиться той, хто навчається, а метою навчання є сама діяльність. Усталеною є думка І.А. Зязюна, що у своїй практичній діяльності педагог постає одночасно і як організатор, і як режисер, і як виконавець педагогічної дії. Склад функцій, необхідних для здійснення різних практичних дій, зазвичай, має варіативний характер. Тож, як визначає автор, основне завдання професійної підготовки педагога – це забезпечення умов оволодіння засобами реалізації відповідних функцій, самозабезпечення умінь використовувати ці засоби у практичній педагогічній дії у різних ситуаціях [5, с. 488]. Отже, йдеться про прагматичне поєднання технологічності та творчості у навчально-виховному процесі студентського театру, завдяки чому студент, майбутній педагог стає активним учасником навчання. Тому, важливо зазначити, що технологія навчання завжди включає і мистецтво досконалого володіння процесом, який обов'язково передбачає певну та чітку послідовність виконання операцій з

використанням конкретних засобів, методів і, безперечно, створення сприятливих умов для цього.

Врахування філософсько-методологічного осмислення таких понять як «професійна підготовка», «система професійної підготовки майбутнього педагога», «розвиток та саморозвиток педагога» дає підстави зробити припущення, що дієвим засобом на шляху забезпечення більш ефективного процесу суб'єктно-суб'єктного ототожнювання особистості майбутнього педагога може бути студентський театр. Включення в художню творчість дозволяє студенту бути одночасно об'єктом і суб'єктом власного перетворення, моделювати свою майбутню фахову діяльність, цілеспрямовано розвивати професійно значущі якості.

Варто відзначити, що студентський театр, являючи собою театральне мистецтво та його різновиди, може виступати продуктивною формою позааудиторної роботи та структурним елементом системи фахової підготовки. Це зумовлюється специфікою сутності театру, яка безпосередньо пов'язана з художньо-творчою діяльністю, що органічно відповідає вимогам діяльнісно-особистісного підходу. Функціонально студентський театр буде спрямовуватися на забезпечення у майбутнього педагога мотивів, умінь та навичок щодо самостійного професійного саморозвитку. В процесі якого будуть формуватися та вдосконалюватися сукупність цілісних особистісно-професійних новоутворень. Ці новоутворення визначатимуть успішність роботи педагога, забезпечуватимуть високий рівень ефективності його фахової діяльності.

Студентський театр у професійно-педагогічній підготовці можна визначити як ефективну форму розвитку та саморозвитку естетичного досвіду майбутнього фахівця в системі багаторівневої комунікації театру. Тому, перш за все, навчально-виховний процес у театральному колективі, на наш погляд, повинен бути спрямованим на розвиток і саморозвиток психофізичного апарату студента. Для цього доцільно використовувати специфічні технології навчання, які розглядаються ще і як творчий процес,

пріоритетом якого є цілісний розвиток студента, його вдосконалення для досягнення особистісних вершин у вибраній ним діяльній сфері.

Аналіз терміну «технологія навчання» дозволяє констатувати, що в його основу покладено метод, як систему певних регулятивних принципів і правил. Справа в тому, що саме метод і є шляхом реалізації поставленої педагогічної мети. Тому доцільність, виваженість методів навчання, як педагогічних інструментів, є фактором сучасної системи вищої освіти. У дослідженні методом тренінгу слід визнати те, в який спосіб організовано навчання, як відбувається процес засвоєння змісту тренінгу.

Тренінги, на наш погляд, сьогодні є незамінним елементом навчання студентів будь-якого фаху та одним із варіантів організації розвитку та саморозвитку особистісно-професійних якостей майбутнього вчителя. Адже тренінг – це, насамперед, процес випробування можливостей людини, використання накопиченого і, водночас, отримання нового досвіду, тобто той процес, який здійснюється завдяки внутрішньо особистісному та міжособистісному процесу спілкування. Особи, що задіяні у тренінгу, не тільки отримують нові знання, але й мають можливість відразу ж використовувати їх на практиці, виробляючи та формуючи професійні вміння, навички [6, с. 80]. Саме у процесі застосування тренінгових технологій виникає можливість природним шляхом багаторівневих комунікацій театру дістатися вершин естетичного досвіду, що забезпечує можливість постійного духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

З нашої точки зору, впровадження тренінгу в діяльність студентського театру істотно доповнює традиційну професійну підготовку вишу, і це відбивається на формуванні інтегративної особистісно-професійної якості фахівця – естетичному досвіді – естетичних знаннях педагога, вміннях, навичках пізнання себе та інших.

Таким чином, при впровадженні тренінгових технологій навчання в студентські театри педагогічних вишів відбувається процес розвитку та саморозвитку психотехніки студента, що стає особистісним естетичним досвідом майбутніх учителів та має вирішальне значення для успіху педагогічної діяльності.

У подальшому передбачається, і це є доцільним, звернутися та більш детально розглянути різновиди театральних тренінгових технологій навчання з перспективою їх адаптування в професійній підготовці майбутніх педагогів.

23.10.2014

Список літератури:

1. Пехота Е.Н. Индивидуальность учителя: теория и практика. [Учеб. пособие для студ. и преподавателей пед. ин-та, учителей и слушателей ИУУ] / Е.Н. Пехота. – Николаев: [б. и.], 1996. – 144 с.
2. Стрітьєвич Т.М. Формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тетяна Миколаївна Стрітьєвич. – Кіровоград, 2009. – 233 с.
3. Колодницька О.Д. Стимулювання професійного саморозвитку майбутнього вчителя гуманітарного профілю засобами проектних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ольга Дмитрівна Колодницька. – Тернопіль, 2012. – 238 с.
4. Зязюн І.А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні / І.А. Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова – Київ: АІД, 2006. – VIII. – С. 105–115.
5. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: Монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
6. Лимаренко Л.І. Тренінг як форма навчання у студентському театрі вищого навчального закладу гуманітарного спрямування / Л.І. Лимаренко // Матеріали 4-ої міжнародної науково-практичної конференції «Научні дні» – 2008. – Том 8. Педагогічні науки. – Софія: «Бял-ГРАД –БГ» ООД. – С. 80-83.